

ДА ЛИ ЈЕ ДОШЛО ВРИЈЕМЕ ЗА ДОНОШЕЊЕ НОВИХ ЗАКОНА О МЕЂУНАРОДНОМ ПРИВАТНОМ ПРАВУ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Др Валерија Шаула*

Сажетак: Аутор се у чланку бави дилемама које су се појавиле у неким стручним круговима, те органима који немају уставну надлежност да се баве питањима регулисања приватноправних односа са међународним елементом. По мишљењу аутора, прије приступања активностима на припреми нових (или измјени постојећих) закона о рјешавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима (закона о међународном приватном праву) у Босни и Херцеговини треба повести рачуна о барем двије чињенице. Прво, имајући у виду уставну надлежност ентитета (кантона) и Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине у овој материји, потребно је обезбиједити координацију напора на свим нивоима надлежности, како би рјешења била максимално могуће усклађена. Друго, процес израде новог закона у овој материји у Републици Србији и Републици Хрватској још није завршен. Како је и претходни, преузети закон из 1982. године рађен уз експертске напоре тимова врских стручњака са правних факултета и одговарајућих института у Београду и Загребу, требало би сачекати рјешења закона ове двије државе, те се с њима ускладити приликом евентуалног доношења нових закона из ове области у Босни и Херцеговини.

Кључне ријечи: Закон о међународном приватном праву;

*Редовни професор Правног факултета Универзитета у Бањој Луци.

уставна надлежност ентитета (кантона); нове кодификације у региону; усклађивање са Европским међународним приватним правом.

I. УВОД

Закон о рјешавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима (у даљем тексту „Закон о међународном приватном праву“ или „ЗМПП“), који је важио на подручју бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (у даљем тексту „СФРЈ“) усвојен је 1982. године, а ступио на снагу 01.01.1983. године.¹

У његовом стварању учествовали су најугледнији стручњаци из области међународног приватног права тог времена, представници два најпрестижнија универзитета у СФРЈ: Универзитет Београду и Свеучилиште у Загребу, те два водећа института: Института за упоредно право из Београда и Института за међународно право и међународне односе из Загреба.²

Опредјељеност тадашњег законодавца да у овој специфичној области права слиједи савјете признатих и искусних познавалаца материје међународног приватног права, гарантовала је успјех и дуготрајност његових рјешења, неоптерећених тадашњом идеологијом.

Закон је преведен на неколико свјетских језика, коментарисан у стручној и научној литератури и оцијењен као висококвалитетан. На његова рјешења су се угледали и други законодавци у региону.³

Тако је СФРЈ тада постала једна од малобројних држава које

---

¹ Објављен у „Службени гласник СФРЈ“ бр. 43/1982, 73/1982.

² То су били професори: Борислав Благојевић, Добросав Митровић, Натко Катичић, Крешимир Сајко и Жељко Матић, као носиоци пројекта и креатори Нацрта (објављеног у часопису Приноси за поредбено проучавање права и међународно приватно право 7/19974, стр. 77-105), док су у расправама о преднацрту учествовали и многи други професори и стручњаци у области међународног приватног права.

³ Опширније у Шаула В., Основи Међународног приватног права Републике Српске, Бања Лука, 2008. године, стр. 63-69.

имају посебан закон посвећен регулисању питања мјеродавног права за односе приватноправног карактера са међународним елементом, питања надлежности, признања и извршења страних судских и арбитражних одлука, те неким другим институтима међународног приватног права.

II. СТАЊЕ ЗАКОНОДАВСТВА У ОБЛАСТИ МЕЂУНАРОДНОГ ПРИВАТНОГ ПРАВА НАКОН РАСПАДА СФРЈ

Након нестанка СФРЈ, све новонастале државе, бивше републике те сложене државе, преузеле су ЗМПП у свој нови правни поредак.⁴

Република Хрватска је приликом преузимања⁵ извршила и нека редакциона прилагођавања текста закона новонасталој ситуацији (углавном чињеници промјене суверенитета и унутрашњег уређења државе).

Рад на припреми рјешења за нови закон из области међународног приватног права у Републици Хрватској траје већ неколико година⁶, углавном у академским круговима са Правног факултета Свеучилишта у Загребу, но нема назнака да ће закон скоро у парламентарну (саборску) процедуру.

---

⁴ У Републици Српској је то учињено Уставним законом за провођење Устава Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ број 21/1992), а на подручју Федерације Босне и Херцеговине најприје уредбом са законском снагом током 1992. године којом су преузети сви до тада важећи прописи СФРЈ и СРБиХ, која је 1994. године потврђена законом. Статут Брчко Дистрикта предвиђа континуитет прописа који су важили до његовог ступања на снагу. При томе, текст закона није ни редакционо мијењан, односно прилагођаван новонасталој ситуацији, као што је био случај и у Македонији и Словенији до доношења нових закона.

⁵ „Narodne novine Republike Hrvatske“ број 53/1991.

⁶ Sajko K./Sikirić H./Bouček V., Teze za novi Zakon o međunarodnom privatnom pravu s obrazloženjem, u Sajko K./Sikirić H./Bouček V./Babić D./Tepeš N., Izvori hrvatskog i europskog međunarodnog privatnog prava, Загреб, 2001, стр. 259.

У тадашњој Савезној Републици Југославији је преузети закон доживио само мање редакционе измјене 1996. године⁷ (углавном у наслову и због потребе прилагођавања новим називима надлежних органа).⁸

Послије доношења Уставне повеље Државне заједнице Србија и Црна Гора 2003. године, сви ранији савезни закони који нису спадали у послове из надлежности те заједничке државе, требало је да се примјењују као закони држава чланица заједнице, до доношења њихових закона у тој материји.

Након престанка постојања Државне заједнице, 2006. године, ЗМПП је наставио да важи као закон Републике Србије и као закон Црне Горе.⁹

У Републици Црној Гори такође се ради на доношењу новог закона о међународном приватном праву. Радну групу сачињавају судије, а у научној јавности Црне Горе појавиле су се већ прве критике понуђених рјешења, која се оцјењују као неусаглашена са савременим тенденцијама на међународном плану.¹⁰

Министарство правде Републике Србије је почетком 2009. године формирало радну групу за припрему рјешења новог закона о међународном приватном праву. По опробаном и добром рецепту радну групу чине професори водећих правних факултета у Србији, те представници министарстава правде и иностраних послова, Врховног суда Србије и Адвокатске коморе Србије. По мишљењу самих чланова Радне групе, рад на усаглашавању рјешења будућег закона иде прилично споро, па нема назнака да би текст могао

⁷ « Службени лист СРЈ », број 46/1996.

⁸ Више о томе, између осталих, видјети у Stanivuković M., Reform of Conflict Rules for Contracts in Serbia and the European Union Law Model, Private Law Reform in Southeast Europe, Liber Amicorum Christa Jessel-Holst, Београд, 2010, стр. 439-441.

⁹ Видјети опширније у Станивуковић М./Живковић М., Међународно приватно право, Општи део, IV издање, Београд, 2010. године, стр. 41, 70 и 71.

¹⁰ Видјети у Костић-Мандић М., Међународно приватно право Црне Горе - Пут којим се рјеђе иде, Зборник радова са седме конференције за међународно приватно право - Проширење „Европског правосудног простора“ на државе чланице СЕФТА“, Нови Сад, 2010. године, стр. 149.

убрзо у парламентарну процедуру.¹¹

Треба напоменути да су одређене одредбе важећег ЗМПП (чланови 97-100) у Србији већ раније стављене ван снаге доношењем Закона о арбитражи, 2006. године.

Само двије бивше републике СФРЈ су до сада донијеле нове законе у материји међународног приватног права. То су Република Словенија, која је Закон о међународном приватном праву и поступку донијела 1999. године¹² и Република Македонија, која је Закон о међународном приватном праву донијела 2007. године.¹³

Новине у овим законима у Словенији и Македонији већ су представљене у нашој стручној литератури¹⁴, а тичу се преузимања и прилагођавања рјешења из тада важећег упоредног законодавства држава чланица Европске уније и неких новијих националних закона других држава (нпр. умјесто пребивалишта као одлучујуће тачке везивања за статусна, насљедноправна и породичноправна питања, уводи се појам редовног боравишта; термин боравиште се замјењује термином привремено боравиште; уводи се регулисање питања мјеродавног права за одређење и промјену личног имена; у материји уговора се уводе колизионоправна рјешења тада важећих конвенција које су међусобно закључиле државе чланице ЕУ¹⁵ итд.).

У одређеној мјери вођено је рачуна и о вишегодишњим научним и стручним расправама теоретичара ове гране права о појединим институтима међународног приватног права (заобилажење закона,

---

¹¹ Опширније у Живковић М., Рад на новом закону о међународном приватном праву Републике Србије - почетне дилеме и актуелно стање, Зборник радова са седме конференције за међународно приватно право - Проширење „Европског правосудног простора“ на државе чланице СЕФТА“, Нови Сад, 2010. године, стр. 175.

¹² „Uradni list Republike Slovenije“, број 56/1999.

¹³ „Службени весник на Република Македонија“, број 87/2007.

¹⁴ Нпр. у Шаула В., Савремене тенденције у регулисању приватноправних односа и поступка с међународним елементом на примјеру Републике Словеније, Српска правна мисао, Бања Лука, 1-4/2003, стр. 165-178.

¹⁵ Сада су те конвенције замијењене уредбама, тј. секундарним комунитарним правом, а њихова рјешења том приликом мијењана.

јавни поредак, установа *genvo*, квалификација, третирање страног права, општа клаузула изузетка), као и недостацима у примјени прописа уоченим у пракси.

III. СТАЊЕ ЗАКОНОДАВСТВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Ступањем на снагу Устава Босне и Херцеговине¹⁶, Република Босна и Херцеговина је промијенила име (у «Босна и Херцеговина») и унутрашњу структуру, тако да се састоји од два ентитета: Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске.¹⁷

Уставом Босне и Херцеговине предвиђена је презумпција надлежности у корист ентитета (а Уставом Федерације Босне и Херцеговине, презумпција надлежности је у корист кантона), када је у питању материја приватноправних односа са међународним елементом. Надлежност да ову материју регулише својим прописима има и Брчко Дистрикт Босне и Херцеговине.

Према члану III 1. Устава Босне и Херцеговине, у надлежности институција Босне и Херцеговине спадају сљедеће области:

- Спољна политика
- Спољнотрговинска политика
- Царинска политика
- Монетарна политика
- Финансирање институција и међународне обавезе Босне и Херцеговине
- Политика и регулисање имиграције, избјеглица и азила
- Провођење међународног и међуентитетског кривичног права, укључујући односе са ИНТЕРПОЛОМ
- Контрола ваздушног саобраћаја
- Успостављање и функционисање заједничких и међународних комуникација

---

¹⁶ Анекс 4 Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, ступио је на снагу 14.12.1995. године.

¹⁷ Члан I, тачка 1 и 3 Устава Босне и Херцеговине.

▪ Регулисање међуентитетског саобраћаја.

Све функције и овлаштења која уставом Босне и Херцеговине нису изричито додијељена институцијама Босне и Херцеговине припадају ентитетима.

Ова уставна надлежност ентитета (кантона) у материји регулисања приватноправних односа са међународним елементом би теоретски могла да створи услове за забринутост од могућих различитих ентитетских (кантоналних) рјешења.

Но, практично разлога за такву забринутости нема јер је на свим нивоима надлежности у Босни и Херцеговини на снази исти, преузети Закон о међународном приватном праву из бивше СФРЈ. Он се успјешно примјењује¹⁸ на подручју Босне и Херцеговине већ пуних петнаест година.

Такође, евентуалне будуће активности на промјени постојећих или доношењу нових закона о међународном приватном праву треба да буду вођене тако да се, уз поштовање уставом предвиђене надлежности ентитета (кантона), обезбиједи пуна координација активности на тим нивоима и постигне максимална усаглашеност предложених рјешења.

IV. ПРОМЈЕНА ЗБОГ ПРОМЈЕНЕ

Јасно је да развој друштва и државе намеће потребу промјене постојећих правних норми. Овакав процес је сасвим природан и пожељан. Некада га намећу и међународне обавезе државе о којој је ријеч.

Разлози који су нпр. истицани при доношењу новог Закона о МПП у Словенији били су нпр. „укључивање Словеније у Европу и свијет...јер ће то за последицу имати пораст односа са међународним елементом..“, те „...Будући да је Словенија примјењивала некадашње прописе потребно је донијети нове...“.

---

¹⁸ Овим не умањујемо значај критичке научне и стручне мисли која с правом приговара да се институти и инструменти међународног приватног права недовољно примјењују у судској и административној пракси у Босни и Херцеговини.

Имајући у виду да је нови Закон о међународном приватном праву Републике Словеније задржао већину одредаба старог закона, како у погледу номотехнике, тако и у садржају одредаба, у научној и стручној јавности у Словенији дошло се до закључка да је потврђена адекватност старог закона, а као једини прави разлог доношења новог јесте чињеница да Република Словенија, као самостална држава, није имала својих прописа о међународном приватном праву.¹⁹

Међутим, стварност легислативног процеса у Босни и Херцеговини већ много пута до сада је показала да разлози за измјене постојећег законодавства могу бити сасвим другачији од стварних потреба. Посебно ту мислимо на политичке разлоге, а неријетко и притиске појединих представника страних држава или међународних организација, како на извршну власт, тако и на законодавца.

Штавише, методолошки приступ код одређених легислативних промјена које су до сада предузимане, често је базиран на неколико потпуно неоснованих и крајње непримјерених поставки:

- полази се са предрасудом да на овим просторима нема ваљане правне традиције,
- полази се са предрасудом да готово ништа што постоји у важећим законима није добро, па сва стара рјешења треба замијенити новима, јер су она самим тим боља,
- полази се са предрасудом да су нова, па тиме и боља рјешења, она која се преписују (трансплантирају) из других правних система, па чак и када је јасно да немају изгледа да заживе у пракси,
- често се погрешно констатује да чланство у Европској унији²⁰

---

¹⁹ Детаљније у Knez R., *Значај nekadašnjih rešavanja sukoba zakona za primenu Zakona o međunarodnom privatnom pravu u Sloveniji*, Зборник радова „Двадесет година Закона о међународном приватном праву“, Ниш, 2004, стр. 81-101.

²⁰ Овдје се чак и од неких званичника у Босни и Херцеговини могу чути неадекватне формулације као нпр. „ако хоћемо у Европу морамо да ....“, при чему се потпуно занемарује да је Република Српска, односно Босна и Херцеговина, дио европског континента, те да се не треба поистовјећивати чланство у једној регионалној међународној организацији (која од 48 држава у Европи обухвата

подразумијева да се комплетно законодавство одмах и унапријед мора промијенити у складу са „европским стандардима“²¹, па чак и оним који не обавезују ни друге чланице.

Горе поменути однос према креирању нових законских рјешења може да буде крајње опасан и неизвјестан по питању исхода. Он може имати и далекосежне негативне посљедице по процес изградње друштва толеранције и успостављања међусобног повјерења у Босни и Херцеговини.

О свему наведеном треба добро водити рачуна када се размишља и разговара о потреби доношења нових закона, поготово у области која је крајње специфична и захтијева посебну експертизу, каква је међународно приватно право.

V. ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ

Прије отпочињања разговора о активностима на евентуалним измјенама постојећих или доношењу нових закона о међународном приватном праву, у складу са уставним надлежностима појединих нивоа власти у Босни и Херцеговини, треба водити рачуна о сљедећем:

Не постоји реална ургентна потреба за промјеном постојећег законодавног оквира у овој области у Босни и Херцеговини, јер су постојећа рјешења сасвим адекватна. Сматрамо да, умјесто тога, више треба радити на промоцији потребе досљедне примјене постојећих закона који материју међународног приватног права регулишу.

Босна и Херцеговина реално нема потребне кадровске капацитете за реализацију таквог комплексног посла, за који је специфична експертиза услов успјешности резултата.

Боља усклађеност рјешења у материји међународног приватног права са законима држава из непосредног окружења, као предуслов стабилности односа са међународним елементом

тек 27) са регионалним географским положајем.

²¹ При чему се овај појам паушално користи, без познавања његовог стварног садржаја.

који су доста чести у материји приватног права, постићи ће се након што и преостале три државе, а посебно Република Србија и Република Хрватска, донесу своје законе, као што су то учиниле Републике Словенија и Македонија.

Штавише, Република Србија и Република Хрватска имају веће изгледе да прије постану чланице Европске уније него Босна и Херцеговина, те ће експертиза тимова стручњака из ове области који већ раде на рјешењима будућих закона у тим државама подразумијевати и усклађивање предложених рјешења са већ постојећим *acquis communautaire* (правном тековином; «европским међународним приватним правом») у овој области.

Све активности на доношењу новог или измјени постојећег законског оквира у материји међународног приватног права у Босни и Херцеговини морају подразумијевати добровољан, равноправан и активан ангажман надлежних органа Републике Српске, Федерације Босне и Херцеговине, као и њених кантона, те органа Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, у складу са њиховим надлежностима и положајем прописаним Уставом Босне и Херцеговине и другим важећим нормама.

Prof. dr Valerija Šaula
Faculty of Law
Banja Luka University

*IS IT TIME FOR NEW LAWS ON PRIVATE INTERNATIONAL LAW
IN BOSNIA AND HERZEGOVINA*

Summary

The author deals with some dilemmas that appeared in expert circles and authorities that have no constitutional competence to deal with issues related to private law situations with international element.

The author of the present paper is of the opinion that before starting any activity related to the preparation of new laws or amending the existing laws on conflict of law resolution, two facts should be taken into account.

First, given the fact that the constitutional competence to deal with these issues lies within the Entities (cantons) and the Brčko District of Bosnia and Herzegovina, it is essential to secure maximum coordination of the efforts on all levels of the competence, so that the proposed solutions could be as harmonized as possible.

Secondly, the process of drafting of the new laws in this field has not yet been finished in the Republic of Serbia and Republic of Croatia. Since the previous Yugoslav law of 1982 has been prepared by the expert teams of the law faculties and corresponding institutes in Belgrade and Zagreb, it is advisable to wait for the new laws of these two neighboring countries and adjust to them in the process of drafting the same laws in Bosnia and Herzegovina.

Key words: Law on Private International Law; constitutional competence of the Entities (cantons); new codifications in the region; harmonization with the European Private International Law.

